

Nr 203.

Av herr **Lundgren**, om avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt riksdagen 1942 att för försvarsväsendet skulle inrättas en avgångsstat och en disponibilitetsstat samt att ändra § 3 i militära avlöningsreglementet, vilken ändring medför skyldighet för beställningshavare tillhörande någon av lönegrupperna Oa 4—6, Ob 1—3, Ca 26—30 samt Cb 1 och 3 att avgå från innehavd beställning, där så synes påkallat med hänsyn till statens intresse.

Till grund för beslutet låg prop. nr 74/1942. Enligt denna hade överbefälhavaren gjort framställning om dels införande av bestämmelser som skulle möjliggöra ett avförande från aktiv stat av till militära avlöningsreglementet hänförliga beställningshavare av regementsofficers eller högre grad och motsvarande civilmilitära beställningshavare genom dessa beställningshavares försättande i disponibilitet mot åtnjutande av expektansarvode och dels prövning av frågan om vissa ändringar i militära tjänstepensionsreglementet av den 17 maj 1935 (nr 167), likaledes åsyftande att bereda större möjlighet att från aktiv stat avkoppla personal vid försvarsväsendet.

Enligt regeringsformen § 36 kunna ämbetsmän icke utan rannsakan och dom avsättas. Enligt § 35 kunna dock innehavare av vissa förtroendesysslor av Konungen entledigas, då han prövar rikets tjänst det fordra. Tillämpningen av detta stadgande har dock praktiskt taget kommit ur bruk.

Den 1942 införda bestämmelsen om disponibilitetsstat innebär obestridligen ett frångående av den allmänna principen om tjänstemäns oavsättlighet. Det var de särskilda förhållandena vid krigsmakten under andra världskriget, som ansågos vara av sådan betydelse, att andra hänsyn finge stå tillbaka härför. Emellertid inskränktes bestämmelserna till att gälla endast militära och civilmilitära ämbetsmän och av dessa endast tjänstemän av regementsofficers och högre grad. I propositionen angavs såsom skäl för den beslutade ändringen i avlöningsreglementet, varigenom ett tvångsvis överförande på disponibilitetsstat skulle vara möjligt, att en person, som vid befordran till högre beställning förutsattes äga för den högre beställningen erforderliga fysiska och psykiska egenskaper, efter någon tid befundes vara urständsat att på ett i allo tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden. Endast nedsatta fysiska och psykiska egenskaper anfördes vid propositio-

nen såsom skäl för överförande på disponibilitetsstat. I den skrivelse vari riksdagen med viss ändring godkände propositionen anfördes på grund av frågans principiella betydelse bland annat följande: »Dylika åtgärder böra dock icke enligt riksdagens mening erhålla större räckvidd än som är strängt nödvändigt. Grundsatsen om ämbetsmännens oavsättlighet måste nämligen anses vara av väsentlig betydelse för upprätthållandet av deras självständighet och oberoende.»

Det är sålunda uppenbart att de särbestämmelser, som disponibilitetsstaten innebär, måste tolkas restriktivt. Då emellertid icke längre något behov av en dylik särbestämmelse för militära befattningshavare i vart fall i fredstid synes föreligga, bör enligt min mening en återgång ske till de allmänt erkända grundsatser som reglera ämbets- och tjänstemännens ställning och den alltjämt gällande undantagslagstiftningen för militära befattningshavare upphävas.

Som garanti mot missbruk hade i propositionen intagits en bestämmelse, att vederbörande beställningshavare skulle givas tillfälle att yttra sig innan överförande till disponibilitetsstat ägde rum. På utskottets förslag beslöt riksdagen emellertid att borttaga denna bestämmelse med den motiveringen att risk syntes föreligga för att dessa mången gång ömtåliga frågor därigenom skulle erhålla en publicitet som kunde befaras medföra såväl kännbara personliga obehag för de därav berörda som minskad effekt hos själva institutet. Detta uttalande framstår efter de senaste årens erfarenheter i en mycket egendomlig dager. Ett tummande på den allmänt erkända grundsatsen att låta även andra parten få yttra sig måste anses betänkligt och har också lett till ur rättssynpunkt otillfredsställande resultat.

Ett försättande på disponibilitetsstat efter ansökan av ifrågavarande tjänsteman synes däremot kunna bibehållas. Om hotet av tvångsvis överföring försvinner kan vidare förutsättas, att den fria överföringen på disponibilitetsstat även i realiteten blir frivillig.

På grund av vad jag sålunda anført får jag föreslå,

att den av riksdagen 1942 införda ändringen av militära avlöningsreglementet, enligt vilket vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare tvångsvis kunna överföras på disponibilitetsstat, måtte upphävas samt att utskottet måtte utarbeta erforderliga författningsbestämmelser.

Stockholm den 27 januari 1954.

P. G. Lundgren.